

„Istarska Rijec“

Uz svaki četvrtak izveće. Svake drugo četvrtak donosi satirni prijedlog. Mladost Istarske republike za izdavanje iznosa 100 lira na godinu, a za izdavanje 250 lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/1. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEĆ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku Istarskog naroda.

„Stogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari“ - Narodna poslovica.

Oglasi stoje 4 lra

za svaki centimeter vjeline u širini jednoga stupca. Za više kratko svjetljenje dalje se znatno popust prema pogodbi. Plata se i tužuje u Trstu. Doplaci se šalju uređnikama se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

Liga naroda i — mi...

Malu, potlačeni narodi davali su velikim narodima već u prastarou vrijeme dosta zakehojbe. To je razumljivo. Nijedan narodi, koji drži do sebe i do svoja dostojanstva, ne će silom nikome da služi. A ako i nijedan narod, koji zna, što je čast i pravo.

Prije stolice i jedno trideset i pet godina proglašila je francuska revolucija sliku istinu, da svaki čovjek ima pravo da bude slobodan. Tu istinu iskoristili su u prvom redu Italijani, koji su učinili sve moguće, da sa sebe zbače sramotni, njemački jarum.

Svoje pravo na slobodu tražili su i drugi, mnogo manji narodi: Sibi, Bugari, Grci u Turskoj, pa Hervari, Slovenci i Cesti u Austriji, Iraci u Engleskoj i sve tako redom.

Kad je Njemačka godine 1871. anektirala Alzaciju i Lorenu, a po tome i nekoliko stolina teritorija Francuza sklopla pod svoj teški jarum, svijet je znao, da će prije ili kasnije između Njemačke i Francuske doći do razračunavanja, jer nijedan narod nije vriedan, da ga Božje sunce grijati pušta, da mu tuđin braću goni i gnjebi. I do razračunavanja je došlo, i Njemačka je lutio platio pogresku, što je i učinila godine 1871. Pogreska je ona bila, i teško velika pogreska, kad je Njemačka kao usprkos otrogna od matere zemlje, kao nekoliko stolina hiljada svjetskih Francuza.

Pekejni predsjednik Wilson, idio je dakle. On je znao, da će maleni, potlačeni narodi kao u prošlosti tako i u budućnosti biti uzrokom krvavim ratovima. Da to pripremi, on je prijedlog posljednjeg rata (svjetski rat) učinio za svaki narod imati pravo, da pripreme po svoj vlastiti i gdje treba i slobodu, i pravo, i pravo. To njegova velika riječ, nije bila u pucima. On je i svojim malim potlačeni narodima, koji su se razni maleni narodi otledjili kao granice od svojih rodnog stabla. Staviše, on je bio prisiljen da potpiše i još jednu grdu nepravdu, i to onaj članak Versailleškoga mirovnog ugovora, koji govori, da su malene države dužne davati svojim narodima namještanca svu kulturnu i nacionalnu slabosine. Dok veličini Italija, Francuska i Engleska bile su uzele namještanca, da se one sa svojim malenima postupaju kao i male države sa svojim. Sliku pluću i rihlijehi su coricacivno jedino Nijemci, i to onda, kad su proglasili pravo, jačena naš slabijim. Jesam li živo u pameti, kako se sa ne odu grubost izgriži i Francuzi i Italijanci.

Jedno je Wilsonova ustanova ostala, iako ne palpana. To je Liga Naroda. U ovom redu to je Liga naroda, da nastoji, da ih se u izmiednu srbu i naroda došlo do rata. Budući da je svaki mali, potlačeni narodi i jer ih je malo, potlačeni narodi mogli davati snagu, da budu uzrokom novim ratovima, to je Liga Naroda primila u svoj program i te male, potlačene narode. Staviše, ona ih je uzela nekako i pod svoju zaštitu.

Nedavno je informativno Odbjelnice glavnog Sekretarijata Lige Naroda u Zenevi izdala jednu knjizicu, u kojoj je iznesena povijest zaštite manjina i prikazano rad Lige Naroda na tome polju. Iz te knjizice doznajemo, da se na Ligu Naroda mogu pritužiti u prvom redu članovi njegovih Vijeća, ali to ne znači, da to ne mogu učiniti i narodne manjine, koje nisu zastupane u Vijeću. Kad Ligi stigne kakova pritužba, glavni tajnik je preda članovima Vijeća i zastupnicima onih država, kojih se ta pritužba tiče. Razumije se, da u takvoj pritužbi ne smije biti ni natuknuta pomisao, da bi djetina narodna manjina željela istupiti iz veze države, kojoj pripada.

Kako se iz ovoga vidi uloga Lige Naroda ne smije se podcijenjavati. Iako pritužbe potlačeni malih naroda i ne budu nikada odmah uspjeha, to ne znači, da ga imate odmah u buduce. Narodnim manjinama, u njihovoj beskrajanj bjeđi, već je i to utjeha, što ima ne mogu pozvati svaki čas, i tako ni mi ne mogu kalicen biti, nismo i ne čemo biti sami ni zaboravljeni. Društvo svih civilizovanih naroda bdiće i bdiće za naša i nad našom sudbinom, i budemo li kada prisiljeni da zatražimo njegovu zaštitu — krivnja ne će biti naša...

Vinogradarska kriza i njezino rješavanje

(Ingl. P. Klenovar) — U zadnje doba, kako spomenuh, uestali su članci o vinogradarskoj krizi, u kojima se predlažu razni predlozi, kako bi se ova kriza mogla povoljno da riješi. Sve te predloge možemo da razlučimo u dvije glavne skupine i to: predloge, u kojima se zahtijeva od vlade, da pomogne našem vinogradaru raznim odredbama i potporama, i predloge, koji su namijenjeni samim vinogradarima, da oni osnivaju zadrugne konobe, pomoću kojih bi se stvorilo jednodielne tipove vina i organizovalo rasprodaju. Posmatramo li prvi predlog sa jednog ispravnog i konsekventnog stanoviska, mislim, da smo mi manjina u ovoj državi, koju se nastoji svim sredstvima gospodarski podrediti i kulturno odnaroditi, te ako se sjetimo, kako smo kroz ovaj šest godina bili u svakom pogledu „protežirani“, onda ne treba dokazivati, da su sva naša očekivanja u pemeć vlade beznadna.

Oni pak, koji preporučuju osnivanje zadrugnih konoba, pogotovo kod nas u Istri, polaze sa jedne netacne predostavke. Oni drže, da bi se pravljemim jednodielnih tipova vina dalo našem vinu izvjestiti doznajno mjesto na stranom tržištu. Kod toga se u prvom redu misli na tržište Austrije, Čehoslovačke, Poljske i Njemačke. I, i na tržišta, za koja se vodi osim berbe, iz srednje Francuske, Italije, Mađarske i Jugoslavije. Ako imamo na umu samo ovaj spomenuti bez obzira na udaljenost i daleke transportne veze iste sa ostalim svijetom — ne može se pojuniti kako bi mi mogli uspješno razviti trgovinu vinom sa spomenutim zemljama i kako bi mogli podnijeti konkurenciju boljih i jeftinijih stranih vina.

Ali i prije nego se predloži osnivanje zadrugnih konoba treba riješiti pitanje, da li se u današnje vrijeme isplacuje i da li bi se uopće mogao amortizovati ogromni kapital, koji bi se uložio u podizanje zgrada i nabavu inventara za zadrugne konobe. Zreba treba da samo na sistonu, od kada da se dobije taj kapital. Nas seljak je u takvom gospodarskom stanju, da se u većini ne može ni prehraniti kroz cijelu godinu, te se u svrhu mora zadržavati. Ako se osim toga sjetimo, da je ljetna po sezoni položaju, po konjugaciji svojih tla, getvano odrezana od ostaloga svijeta (otim obale), da je promet između pojedinih krajeva unutar njezinih granica iznimno namaknjanja puteva i cesta otežan i njegdje skoro nemoguće, to će ideja zadrugnih konoba u Istri biti i iz te strane nezastvari.

Pratimo li sve što smo dosada izložili o vinogradarskoj krizi kod nas, to izgleda jasno, da je vinogradarska kriza u Istri posljedica svjetske vinogradarske i opće gospodarske krize i da mi ne raspolazemo nikakvim sredstvima, kojim bismo mogli ukloniti uzroke te krize te izvjestiti našom vinu predaju na svjetskom tržištu. Prema tome je dakle jedini izlaz iz krize taj, da se smanji proizvodnja, kako je to učinila na pr. Njemačka sedamdesetih godina prošlog vijeka. To će obzirou na prilike našeg gospodarstva biti vrlo teško, ali svakako mnogo bolje nego da terdokorno ostajemo na stanovitu forsiranju proizvodnje, što bi nas inače moglo dovesti samo do toga, da zapadnemo u još veću krizu, koja bi mogla da prouzroči pozvamašnju propast našeg narodnog gospodarstva.

Nemojmo se zavaravati malim uspjesima u vinogradarstvu, što ih u nas imadu rijetki pojedinci, koji se nalaze u osobito povoljnim prilikama. Ne smije nas ni smestiti uspjeh vinogradarstva u pojedinim godinama, već moramo imati na umu mogućnost jednog stalnog i dovoljnog godišnjeg prihoda našeg seljačkog gospodarstva. Ove je godine na pr. bila berba po čitavom svijetu loša uslijed nepogodnih klimatskih prilika, pa će nas seljak dobro unovčiti svoje vino. Ali usprkos toga nemojmo zaboraviti, da kod nas postoji jedna veća vina pravilo: „urodi li dobro, ne može se prodati; urodi li slabo, nema se šta prodati.“

Prema tome moral čemo se u rješavanju vinogradarske krize i uređivanju našeg seljačkog gospodarstva prema položaju i prilikama držati po prilici već uspjeha i svagdje ondje, gdje može da uspijeva biljokoja rentabilna kultura, treba je gojiti i smanjiti proizvodnju vina.

Dok se ovo postigne trebat će urediti na domaćim i — u koliko to kvaliteta našeg grožđa bude dozvolila — na stranim tržištima zadrugnu trgovinu grožđem, koje će uvijek naći laku i bolju prodaju nego vino, te organizovati zadrugnu trgovinu vinom svim danas raspoloživim sredstvima. Kako sam spomenuh, ideja je zadrugnih konoba u Istri neostvariva. Da bi se ipak došlo do jednodielnih tipova vina, moglo bi se to udesiti tako, da se vinogradari okupe oko već postojećih zadruga u vinogradarske zadrugne. Sve te zadrugne vodio bi vinogradarski stručnjak, a uz to trebalo bi izobraziti za svaku zadrugu po jednoga podrumara. U tom slučaju ne bi se ustanovljivalo zadrugne konobe, već bi se vino u odnosnoj količini, što ga posjeduje svaki zadrugar, čuvalo u njegovoj konobi i posudju se do prodaje. Vino svih zadruga izmjenjivo bi se rezalo tako, da se dobije jednodielni tip, berba i svi poslovi oko proizvodnje vina obavljali bi se strogo prema pravilima i pod nadzorom odnosnih zadrugnih podrumara. Sve tako ustanovljene vinogradarske zadrugne stvorile bi savez, koja bi njima upravljali i kod koja bi bila centralizovana trgovina vina. Ove zadrugne bi doista zaostajale za zadrugnim konobama, ali uzevši u obzir njihovu jeftinoću i izvedivost, mogle bi donijeti dobrih plodova.

Pri zaključku moram još jednom naglasiti našao vodilicu ovih radaka, moram naglasiti ono što naše seljačko gospodarstvo traži u povoljnog rješavanja vinogradarske krize.

Naše gospodarstvo temeljilo se je oduvijek na vinogradarstvu. Vinogradarstvo je lila izvor prihoda, kojim je naš seljak namirivao sve svoje potrebe. Gore spomenuti uzroci narušili su, da je vinogradarstvo prestalo biti temeljem našeg seljačkog gospodarstva, izvorom njegovog prihoda i dovelo su do toga, da naš seljak nema više stalnog godišnjeg prihoda, kojim bi namirivao sve svoje potrebe. Iz svega do sada izloženog proizlazi, da vinogradarstvo ne će moći više zauzeti onu prvaužnju svoju važnost, i da na njem ne možemo više temeljiti naše gospodarstvo. Ono će se morati temeljiti na drugim granama, a površinu zasadiju vinogradima, kako sam već naglasio, moral čemo smanjivati na korist tih grana gospodarstva.

Pismo iz Jugoslavije

Odbjelnica sudbonosnih dana... Svi Sveti i „Seh duš dan“ na Mirogiju.

Zagreb, 2. novembra 1924.

Koncem listopada i u prvog polovici studenog padaju odbjelnice zamasnih političkih događajia nedavnu ljudsku prošlost. Oktobarska ruska revolucija, proglašenje nezavisnosti česke i jugoslovenske osnivanje republike njemačke i austrijske, fašistička „marcia su Roma“ i drugo, sve nam to dolazi na pamet u ove jesenske dane. I baš u doba Sviju Svetih, kad se pale kandila našim mrtvima, našim palim mučenicima i — palim silnicima. Kao da je historija hlojda pokazati, u kako je ljetnosom savezu sloboda i stradanje, napredak i izgibanje, život i smrt, tiranija i uskrnuće!

Rekao je netko: Zelis li znati slavu i kulturu jednoga grada, idi i pogledaj, kako mu je groblje. I tako se žuce zapustimo na Mirogij (= zagrebačko groblje). Mislim, da bismo tamo došli i da toga nismo htjeli. Trebalo je samo unesati se u bujicu ljudi i pustiti da te nose! To nije mnoštvo, nije bila ni bujica, to je bila prava riječ naroda, što je sav strujio na Mirogiju, noseći svijeće, noseći cvijeće i dušu punu lijepih spjećanja. Ovdje smo vidjeli mnogo ljudskih zborova, pa i ogromnih, ali takove mase ne može da okupi nijedna ideja, nijedna stranka. Samo stranka mrtvih u cigli jedan dan može da podigne čitavu stranku živih!

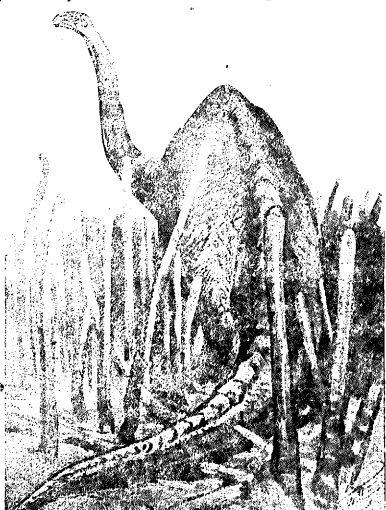
Saša vjerujemo, da se čovječanstvo sastoji više od mrtvih nego li od živih, jer skero sve što imamo, ostavise nam mrtvi, naši predci.

Na ogromnom prostoru mirogijemskom razvrtvo se narod. Polazi ih traži nije grobove. Malo ih je, koji nisu zakuceni cvijećem, kojim svjećicom, novim raselom ili kakvim grobnim kamenom. Tu i tamo našla se dobra lutka, da zabode svijeću i zapušteni humak Bog za kojeg zapuštenog pokojnika, koji svoja nema. Nad grobovima narodnih vodja skupili se njihovi nasljednici i vjernici. Netko se digne i prozbori o njima. O njihovom radu, njihovim stradanjima i zaslugama. Ili se ozvome ili onome pokojniku otpjeva svečana koja žalobna pjesma. Na više strana čuju se muzike. Dolazi i vojna glazba, da ču poštu neznanim junacima, bezimnim ratnim drugovima.

Brontosaurus — 40 m. dugački gušter

(Slika iz Narodnog koledara za Istru „Frantina i Jurina“ za god. 1925.)

Najveća životinja, što je ikada na zemlji živjela, bio je poznati BRONTOSAURUS. Ovaj ogromni gušter bio je u svunu do 40 metara dug... Brontosaurus znači od prilike pivnjača, a sva je prilika, da je taj strahoviti gušter bio baš izvrstan plivač. Kad je ova orijaška nakaza probila kroz šume to je moralo sve da se krsi, lomi i puca. Glavu ovog guštera morala da nadvisuje sva i najviša stabla, a da je u ono vrijeme bilo kuća, pa da se nakaza na svome putu namjerila na gdjeokuju i o nju se ostionilo, zajecelo bi je sila porušila i smrvila kao da je od papira.

Želite li još stogod čuti o tom gušteru? Ako želite, pišite odmah Upravi „Istarske Rijec“ — Trieste, Via S. Francesco d'Assisi 20/1, da vam pošalje Narodni koledar za Istru „Frantina i Jurina“ za godinu 1925., pa ćete hojesta doznati, što još niste ni čuli ni vidjeli.

A sareno mnoštvo brujni i brujni dalje, oko mramornih prekrasnih raka mogućnika, oko grobova „običnih smrtnika“ i humaka sinje sijatine. Ima svoje posjetnice i ono nesretno mjesto, gdje leže bezvječni, teški, grijesnici i žrvice krivonikove. Danas je dan svih mrtvih, pa njihov.

Od skupnih grobnica jedna je od najukusnije uređenih, ona italijanskih vojnika, umrlih ovdje u vrijeme rata. Tik do nje stoje spomenik mrtvim Francuzima. Na nj je lijep junacka jugosl. vojska postavila lijep lovor-vijenac s natpisom: „Vojska S. H. S. — francuskim iztevcima.“

Spustio se mrak, da nam zruži prekrasno svjetlo. Sve je zaplavilo u moru razasutog sjajeta od stotine hiljada svijeća. U sredini groblja, pod velikim krsom, zgrnula se gusta množina svijeta. Svećenici opojaju mrtve, pjevajući im pjevaju pokojničke psalme. Pod križem gore baklje i lojanice; ljudi ubacuju svijeće, vosak se topi i izgara moćnim plamenom kao da zemlja sama gori.

I dok stare dobre žene kleće in mole Boga za grijesne i za pravedne, uzdiže se nebu pod oblake gusti dim od tamjana i baklja i voštanica. Zazareni crni dimi se svoje ponad naših glava i čini ti se, da se negdje u visinama združuje s tamjanom i dimom sa svih svjetskih grobišta, sa svih malih istarskih cimitera, sa svih kravih poljana po Galiciji, na Soči, u Vogežima, u dalekim balkanskim brdima.

Danas smo u duhu sa mrtvima cijeloga svijeta.

A dobre stare žene bariču dalje i mole, da dodje kraljevstvo božje, kraljevstvo mira i carstvo slobode, kad više ne trebalo krvavih poljana. Ili, ako to ne može biti, da bar dodje doba, kad se grobovi mučeničke raje ne će tako lako zaboravljati.

DOPISI

IZ RIJEKE.

29. i 30. oktobra. - Zastvaranje dućana. - Nino umuknuo.

Ima pravo Francele! Fume ze una città inestada — a to će reći: **sempre in festa**. Računajte: nedjelja, marča de Roma, dučessa d'Aosta, 30. oktobra. Svi sveti, pak opet nekada, pak dušni dan (i noštri morti) pa 4. novembra (festa de la vittoria) i sve tako. Svijet se luti, osobito ljepotice. — Što ćemo jesti, pođe li to ovako naprijed? — pitá narod, i možda nema krivo.

Da pravu kaznu, ni ja ne mogu razumjeti, zašto se za svakog našu gloriu zastvaraju dućani. Rijeke je samu po sebi mirav grad. Zastarite mi dućane, da će vam biti dva puta mrtvija. A s mrtvim se stvarima ne slave žive glorie, to je jasno kao sunce.

Ja se sjećam, kad je na Rijeku dolazio France Jožef, pa oni njegovi arciđuci, pa medžarski magnati i gubernatori — kako je onda bilo sve živo. Zastave su se i onda vijetile gradom. I medžarske i crno-zelene, ali dućani su bili uvijek otvoreni i nikad se nije bilo trgova, nego u one cesarske i kraljevske dane. U večer pak bili su svi dućani razsvjetljeni, a svaki izlazio imao je svoja France Jožefa okrunjena lovorom i svjetlom.

Nesta slično moralo se i sada poduzeti. U prvom redu trebalo je ostaviti dućane otvorene, pa makar i najmilij hude, koji će prestano ulaziti unutar i izlaziti, samo da bude više života. Ovakvo je sve izgledalo kao smrtne funerali pogreb. A to nisu zasluzili oni veliki dani, što ih je Rijeke kusala da proslavi. Da kažemo iznajmire koji o onom znamenitom danu, 30. oktobra, zadržali marširaju na Rim.

Taj dan je za Rijeku vječanomiti. Da nije bilo marče na Rim, Mussolini bi još danas bio u opoziciji. Da je Mussolini u opoziciji, on bi se još i danas protivio, da Baro, njegove nasledjivci. Da Baro nije pripao Jugoslaviji, pitanje Rijeke ne bi još bilo riješeno, a da pitanje Rijeke nije još riješeno, mi ne bismo imali iza Peškarije onaj znameniti pogrebni zid, a da mi nemamo onaj znameniti zid, ne bi na Rijeku dolazili stranci, da ga

gledaju, a da nam na Rijeku ne dolaze stranci, ni bismo Riječani bili — fuć. Evo, zato je za Rijeku dan 28. oktobra, od velike važnosti. Zato je taj dan trebalo proslaviti malo svečanije, a ne onako mlhovito, funeralično.

Onda smo imali Trenta Oktobra. Opet festa. Zastava i to većinom na konopima. Proletarizam protiv ulice.

— Trenta Oktobra! Koji je pak to vrag? pitali su se svi iz okolice i gotovo svi mi na Rijeku. Kad je naime onog jutra izišao bečel, da se imadu izvjestiti zastave, mi smo svi bili na čistu, da je i to jedan gloriozni dan, ali nismo znali.

Sve to dokazuje, kako smo mi Riječani uistini ljudi prekratke pameti. Da nismo ovako zaboravljivi, mi bismo morali znati, da je taj dan jedan od najslavnijih, što ih pozna historija naše Rijeke.

Trideseti Oktobra 1918. to je bio dan plebsicita, vele oni.

U taj dan vijala se na vladinoj palači hrvatska zastava. Dr. Rikard Lenac upravljao je gradom kao veliki župan riječki. Ja sam, istina, neutralan, ali moram reći, da je ona njegova uprava bila veoma dobra. Treba da se zna, u ono doba se haš u one dane vojska na Pivai i u Puli razbijela i gladna i očajna prolazila u masama kroz Rijeku, pa ipak nije nikome od nas ni vlas pao s glave. Godinu dana iza toga došao je na Rijeku za Komandanta najveći i najfiniji italijanski pjesnik, počea paradisati, a mi znamo, kako je haš njegova uprava bila za nas Riječane pravi inferno.

Nego vratimo se k onom danu 20. oktobra 1918. Ujuto sastao se nekakav Consiglio Nazionale, i tu je glavnu riječ vodio Toni Rosso, koja sada nazivaju Lex podesta de viciete, da je da je tripete. I taj isti Toni, koji je dvije godine prije toga predao bio je u svojoj menplohu nekome austrijskom aviatiru, koji je bio 1915. srušio jedan italijanski Zepelin, ustao na noge i svečano proglasio aneksiju Rijeke — Italiji. U večer toga dana sastalo se u teatru (na Rijeku je glavna stvar teater) na toj toj glava, i to, vele oni, da je bio plebsiciti, koji da je imao da izvrši i započeti ceremoniju aneksije. Historička je istina, da se je toga dana bacila u svijet parola: Fiume o morte. I tako mi imamo danas i jedno i drugo. To je trenta oktobra!

Jedno čudo naš Nino, koji je u ovakvom zgodanu obično vo razgovorili, sada kande je umuknuo zamuknuo. Prije nekoliko vremena „Rissossa“ ga je po vranki opturla. A najviše Aliljo Prodan. On je dobacio Nino: — Vi se hvalite, da ste organizovali marču de Ronki! Neka vrag nosi i modestini, kad se svi znamo, da niste učinili drugo, nego samo priprijeti put Komandantu. A ja se sjećam broj sjećam, nadodaje Prodan, da se je god. 1919. u prisustvu više oficira profilalo jedno d'Annunziove pismo, u kome vas on kori. Što niste vi sami zauzeli grad, to više što ste imali na raspoloženje jedan cijeli bataljun gradnika. Prodan, to čuo, odmah sam skočio u Veneciju. Pravit sam mislao, dok nisam ovamo dovukao Oslabiditeľa d'Annunzia.

Neka i opet vrag nosi tu njihovu modestitlu.

U na sve ovo Nino ni mukajeti Mora da je nimalo što ga ositihi isati. Pitao sam Nincitlu, šta bi mi pripovjeli tihi, nasto mi je ona odgovorila, da je ne znam, da je Nino zjedan u banke Adriaticke va Trste. On je bil zjedan od najvećeh va Centrale, a has ta vrazja Centrale, kapiti njoj sredična pala. kriva je, da je banka sva s vragu zajedno z onem mojem ličestom, da je, kande je, tri tisice, nje sam, ran storiha na trube, te, nje sam storiha. A se i još nećemu čudim. „Rissossa“, koji vidi i najmanji slanciču u Ninovu oku, sada ni jednom riječi ne spominje ni njega ni Adriaticku.

Ču ni da je to? Da nisu možda neki od mi, histrijski od tršćanske Centrale, što ih je bil i Proratorstvo, što ih je bil i vili možda ni neki histrijski, njezini prisni potetaji, pa Rissossa, ne će da govori o konopcu u kući običnog? Ili sakuplja material, da može, (što kasnije to jačel) da udari na Nino i na Vedutlu, koja također ne spominje Adriaticku?

Na skrojili dom izbit će i tu sumaju iz naših amala radoznalih glava, a dotle: pazienzi! Rokat.

Širite „Istarsku Riječ“!

IZ SV. VITALA NA POREŠINI.

Smrt našeg čestitog narodnjaka. - Bez vode i škole. - Župa bez dušobrižnika.

Ove predzadnje nedjelje, dne 26. oktobra, pokopao je Sv. Mateju star. koreniku: Simuna Korlevića pok. Antuna. Pokojnik je bio dobar i marljiv gospodar, pravi narodnjak od dobe našeg narodnog probudjenja. Bio je jedan od one čete, koja je ono pred 30 godina pala na Varvare, da se trusu jedine Porečke. Korlević je bio svetak u prvim redovima naše narodne urbe sve do duge bolesti, koja ga je sada sruvala u grob. Odgojio je i svoju djecu u narodnom duhu. Zato njegovim sinovima Simi, Antunu i kćerima Josipi i Mariji izrazujemo naše saućeeće i žalosni za dobrim ocem.

I tako nestaju jedan za drugim naši kremenjaci, dočim sumi mi mladi omiljavati u narodnoj svijesti. Zapravo smo još narodnjaci, ali tihi janjei. Jedna slatka riječ kojeg

Višnjanskog gospodina ili kojeg butigarića ublaži sve naše pravedne tužbe; onom slatkom riječi mi se vraćamo kući praznih ruku — ma mi i ne stajmo, mi se vraćamo dopače već smo došli i do tuđa, da kod izobra glajusmo po nagovoru kakovog doctora za republiku u zraku i za konunizam u magli, zaboravljajući na svoj narodni ponos i jugoslavensku krv.

Naša prostrana općina tepi kao malo koja od tako nestaju jedan za drugim naši kremenjaci, dočim sumi mi mladi omiljavati u narodnoj svijesti. Zapravo smo još narodnjaci, ali tihi janjei. Jedna slatka riječ kojeg Višnjanskog gospodina ili kojeg butigarića ublaži sve naše pravedne tužbe; onom slatkom riječi mi se vraćamo kući praznih ruku — ma mi i ne stajmo, mi se vraćamo dopače već smo došli i do tuđa, da kod izobra glajusmo po nagovoru kakovog doctora za republiku u zraku i za konunizam u magli, zaboravljajući na svoj narodni ponos i jugoslavensku krv.

Počelom ove godine protjeran od oblasti, nakon što mi je bila odbijena molba za općinsko vijeće, nismo ostavili nas je bil župnik i sve. Dan Andrija Matulija. Odlazi od svoj prostrana i razštrkana župa bez duhovnog pastira, djeca bez kršćanskog nauka, odrabi bez propovijedi i poduke, u crkvi zamulne molitva i pobožna pjesma. U nedjeljana i blagdanima dolazi nam oćidatli sv. misu, vile, gosp. župnik, iznajmiki. Veće dusevno hrane bit će župnik, iznajmiki, oćidatli, oćidatli, zabavljajući nam podati. Nu mi se još uvijek nadamo, da će se oblasti predomisli, te nam povratiti našeg obiljubljenog župnika; ta onako mirni i savjestan svećenik, ne može nego koristiti i crkvi i državi. Medjutim činimo, da je u nekakav lezavskom selu crkveni jedan, koji ne može da se u crkvi ni oćidatli, molbi u asocje jezika in da ga zato nared ne će da plaća, na da sada taj svećenik misli doći k nam, da se malo pokrpa. Za vjame Božje neka ne dolazi samo, jer će ovdi praznih žepa ostati.

IZ PREGARE.

Nedavno je došla izjavu naših mladića o nekakvih odvješnic i optetahistihi Italijanaca, da se vraćaju. Naši su naimo po ovom starem običaju sjeđili, popodne, u gostinji i pjevati, dokako naša. Doslaticima nije to bila po volji, pa su počeli izazivati. Pale je nekako naša, potugalo se nekakovo crnih kosih, i kad su župnik, iznajmiki, oćidatli, oćidatli, zabavljajući nam podati. Nu mi se još uvijek nadamo, da će se oblasti predomisli, te nam povratiti našeg obiljubljenog župnika; ta onako mirni i savjestan svećenik, ne može nego koristiti i crkvi i državi. Medjutim činimo, da je u nekakav lezavskom selu crkveni jedan, koji ne može da se u crkvi ni oćidatli, molbi u asocje jezika in da ga zato nared ne će da plaća, na da sada taj svećenik misli doći k nam, da se malo pokrpa. Za vjame Božje neka ne dolazi samo, jer će ovdi praznih žepa ostati.

IZ GRACIŠĆA.

Lopovski napadaj na čestir ustred bijeloš dana. Dne 22. pp. mi, vrineste se iz Pazina kući, na Pazinu. Na svojim ledjima moše su različitih roba, što su se kupile u Pazinu. Idućestvom, koja vodi iz Pazina u Praz, izvogaše se o domaćim stvarima. Bile su dobro raspoložene. No to dobro raspoloženje trajalo je malo vremena. Kad Grabrova napeli su, nepoznatih plavčev i oćel, čitavo bješe, koin su kuptile u Pazinu i koja je stajala preko Zna. Nete su lopovi pobjegli, netašestvom, čitavo je prihvatilo i oćidatli. Lopovi nisu poznati.

Franina i Jurina

Fr.: Ej, Jurino, otkuda? Jur.: S Porešini.

Fr.: A po ču si tamo hodil?

Jur.: Po više stvari. Najprvo sam šal malo Rakotalah, da vidim i pozdravam našega vrednoga dok Luka.

Fr.: Si ga pozdravl i s moje strani?

Jur.: Sam, i narodoval sam s njim za svi oni lepi godi, keh je hvala Bogu srećno pal.

Fr.: Dobro si storil, pak ču govori naš dobri dok Luka?

Jur.: Ča govori? Ča i mi. Baš ovo, ča i mi. Sve će bit kao bude Bog hotel, a Bog hvala mi budi, ne će nas zapustiti. Va to veruje naš dok Luka i va to verujemo svi mi, ki imamo veri i srea.

Fr.: To mi je drago čut. A kamo si sačmputa?

Jur.: Šal sam od mesta do mesta. Bil sam u Karlovec, va Ferenceh, va Vabrigi, va Kastele, va Novoj Vase i ja to znam, kuda sam sve konatli.

Fr.: A ča govore nasi?

Jur.: Ča govore? Ča i mi dva. Baš ča i mi dva. Sve će, govore, mi dobro, ako se stanemo onakovi, kakovoli nas je Bog dal. Ako zstanemo kreпки i železni, kako smo bili do sada, ni vrag nam ne će moć nasćediti. Ako pak pustimo, da nam se srea spuzne va gaće, zlo ti namu i naopak!

Fr.: Čujem, da za Porešinu ni straha. Naši da su tamo kako kremenik. I da nima na svele te moći, ka bi ih mogla ni oslabet ni obrnut.

Jur.: To je ziva istina. Naši su ljudi na Porešini bili odvakele stare i krepeke korenike. Bit će oni i napreda, ako će Bog! Ja se samo jednoga bojim.

Fr.: A česa?

Jur.: Da Bog ne ku, da nam se meč pčenićim najde i kuljoja.

Fr.: Ču misli, da bi moglo i tega bit?

Jur.: Sve to moguće. A to bi bila zlo. Se spamećenje, if onega, ča su nam se deca va nekakvo acili — od nekakove sekiri i od nekakove čovčeh?

Fr.: Je li to od onega čovčeh, ki je jedanput prišal va sumu iz sekirum prez to poričah oćij manjeg?

Jur.: Baš to. Male nedjelje, ke su raste nize, videle su i potužile su se svojem starijem stajom. Starija stajla se vi ni umirili i rekli su njima: Ne boje se vi ni čovčeh ni sekiri, ka je arez toporišča. Sikira, ako ni zadržana zajedno s kakovom kusom od našega ruda — ni pobjegla. Zlo će bit samo čmputa, ako vidite, da je sikira nasajena na kakovom kusu od našega ruda, to će reć na kusu od drva.

Fr.: Razumem je ča će to reć, razumem...

Jur.: I mane se sve para, da je fesišćička sikira meddere na Porešinu dobila naše toporišče, ale kako bit ti rekai manjeg?

Fr.: A kade to?

Jur.: Sve mi se para, da je to tamo negde, va Fokuline. Tamo da su fesišćički dva naša čovčeha nasadili va svoje fesišćičke sekiri.

P O D L I S T A K

Dr. Ivan Haslinger:

Rastužba

Jednom se našljali u neki kolar razbojnič. Bilo ih je mnogo, cijela četa. Svoje su skrovište imali u nekoj gustoj, nepriступacnoj šumi. Nitko nije znao, gdje su, oćekle su, oćekle dolaze, kamo idu, nitko ih nije još vidio. Ali one bile moći, da nisu navajali na ovo ili ono selo, da koga pokrnu, da ih ubiju, ako bi im se slučajno lko odudro. Zaušnjavili su Krbrunare u šumi, odudizimali im tovar, nitko navajavali na sela i odvodili blago, sitno i krupno, kakvo su trebali. Seljaci su postavljali straže i ronde, ali to nije ništa koristilo. Dvojavilo se to i višim oblastima, pa su bile izaslane i oružničke patrolne, ophodnije, ali bez većeg uspjeha. Napokon, kad se vidjelo, da se ovako ne može s razbojnicima izaći na kraj, zamole vojsku, da im ona pomogne. Uistinu

bude izaslan cijeli jedan puk, koji je taj nesrećni kolar opkolio, i sada počeo hajka na razbojnike. Drži i tjeraj, drži i tjeraj, pa napokon uspije, da ih opkole u šumi u njihovom skrovištu. Bila je tu neka stara, zapuštena lugarija s glavnom kućom i nekoliko staja i kolarica. Tu se razbojnici ušunskice i utvrdise, pa se stavise u otpor. Da ne bude nepotrebna krvoprolića, pošle pukovnik, koji je zapovjedao vojnikim odredom, razbojnicima jednog narednika sa tri momka da ih pozovu na predaju, ali ih razbojnici dočekaše pušcanom vatrom, te jedan momak, zadobivši tešku ozljedu, E, sad se vidjelo, da to prestaje svako dilke otpuštanje i čekanje, pa pukovnik zapovjedi oštru paljbu na razbojnički tabor. Razbojnici su uzvraćali, vatru, koliko su mogli, no kad im je cijeli logor pluan nad glavom, kuće se upalile i gorjele, morali su najzad izaći. Zatim su bili većim dijelom protjerijali, a ostali, koji su se predali, upušteni i kasnije sudjeni. Nekoliko ih je i izgorjelo u kućama.

Upravno tako treba da postupame i mi sa kuznim klicama. Što ih zovu bakterije, koje uzrokuju kužne bolesti, od kojih svijetli lojliki boluje i stradava. I to su razbojnik našega zdravlja, od kojih oboli čes naša plaća, čas crjevca, pa redom svi ustrojji našega tijela, a znamo, da se od njih i umire.

Protiv njih se koriste razlićna mala, ne dužna domaća sredstva. Mnogi misle, da se već nešto učinilo, ako kuće iskade tamjenom ili borovicom (smrekovom). To ne koristi, upravo ništa, samo što lijepe miriše. Sinoćevim (miris) treba umiriti. Soba, u kojoj je ležao kužni, treba umiriti. Soba, u i prepuna sitnoživa. Na svakom ih predmetu ima, a najviše na bolnikovom kremenju, pa na podu i na stijenji okolo njega. S onih predmeta oni dolaze opet u zrak, pa na zdrave ukučane, i oni će oboljeti, ali ne odijelimo bolesnika od njih. No ako nam to nije bilo nikako moguće, onda svakako moramo uništiti bakterije, čije bolesnik izlume ili odvazi. Onda moramo da smrećimo

ništimo sobu od bakterija, da bude opet soba zdrava, da ne bude pogibeljna za ostale u kućama. Ovo unštavanje bakterija i čišćenje sobe oćevno rastužba ili rastuživanje, nećemo se kazati „dostignutecija“. Pa kako čisto sobu rastužiti (dostignuti)? To ćemo ova oćel, locati oćeviti, jer je to vrlo važna, pa treba svake da znađe.

Kad bolesnik umre ili odvazi, onu čemo sobu, u kojoj je on ležao, posebno isprazniti. Ako je bolesnik bio u više soba, moramo i njih, pa makar i cijeli stan rastužiti. Sve se stvari iz sobe iznesu napolje, tako da baš ništa ne ostane u sobi, i metnu se na jednu hrpu u dvorištu. Zidovi se u sobi dobru ostružu, oćevu, da to posebno ućevno strugaljagama, kakove imadu zidari. Poslije toga se zidovi redom tri puta oćevce (pobijeće) vapnom. U tu svrhu uzme se jedna oćeva vapnoda, pa se u njoj dobru pomiješa jedan škal vapna i četiri skafa oćevce. Zidovi, kad je to gotovo, drveni se pod vlačnom metlom dobro pomete, smrećo

